

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาด้าน การพัฒนาคน เพื่อให้การพัฒนา ประเทศเติบโตอย่างมีคุณภาพ ทุกประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกด้าน เพื่อให้ มีศักยภาพที่จะแข่งขันกับนานาชาติได้ การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้ ความสามารถในการคิด สร้างสรรค์ วิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาดและรู้เท่าทันตลอดจนสามารถค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มี สาระสำคัญในเรื่อง การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม โดยต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้จัดกิจกรรมซึ่งผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ตามมาตรา 284 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่ท้องถิ่นมีความเป็น อิสระในการกำหนดนโยบายและมีอำนาจหน้าที่ของตน และมาตรา 289 ก็กำหนดให้องค์กรท้องถิ่น มีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และฝึกอาชีพตามความเหมาะสมความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2542 : คำนำ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้จัดระบบการศึกษาออกเป็น 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมุ่งส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอและให้สามารถ ปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยมีแหล่งการ เรียนรู้สำหรับบุคคลเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทุกแห่งในชุมชน ทั้งโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ และแหล่ง การเรียนรู้อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ครอบครัว เพื่อน องค์กร หรือจากการดำเนินชีวิตของตนเองใน ชุมชน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานการเรียนรู้ทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยทุกแหล่งการเรียนรู้ต้องสัมพันธ์กับชีวิตเพื่อบุคคลจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างแท้จริง โดยจากสภาพปัจจุบันท่ามกลางภาวะการแข่งขันในประเทศและการแข่งขันกับนานาชาติของประเทศด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ส่งผลให้มีคนบางกลุ่มที่พลาดโอกาสหรือค่อยโอกาสทางการศึกษาที่จะศึกษาหาความรู้ในระบบเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสาเหตุก็มีหลายประการ เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจน และปัญหาเรื่องความห่างไกล ไม่สะดวกปลอดภัยในการเดินทางไปโรงเรียน เป็นต้น ดังนั้นคนกลุ่มนี้ที่เมื่อหลุดพ้นจากการศึกษาในระบบไปแล้วบางคนยังสามารถศึกษาต่อได้ด้วยการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ จะมีโอกาสได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กิจกรรมการศึกษานอกระบบมีหลายประเภท กิจกรรมประเภทหนึ่งคือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนมุ่งสร้างโอกาสและให้บริการการเรียนรู้อย่างหลากหลายวิธีเรียน เน้นการเรียนรู้ที่เป็นการปฏิบัติจริงจาก วิถีชีวิต และเรียนรู้จากแหล่งวิทยากรต่าง ๆ ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน และบุคคลในชุมชน เช่น ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ของคนในชุมชน ทั้งการศึกษาพื้นฐาน การพัฒนาอาชีพ ข่าวสารข้อมูล ตลอดจนเป็นกลไกเชื่อมต่อองค์ความรู้ภายในชุมชน กับองค์ความรู้ภายนอกชุมชน เผยแพร่และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมาทั้งการทำมาหากิน วัฒนธรรม ประเพณี คุณธรรม จริยธรรม องค์ความรู้ส่วนนี้นับเป็นรากฐานของชุมชน ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการชีวิตของตนเองและชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และให้บริการด้านหลักสูตร สื่อ กิจกรรมการเรียนการสอน วิทยากร ข่าวสารข้อมูล

ปัจจุบันนี้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวนมากที่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายทั้งองค์กรภาครัฐ และเอกชน ดำเนินงานส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความรู้ให้กับชุมชน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเป็นหน่วยบริการการศึกษาที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนและเป็นกลไกสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการตลอดเวลา โดยมีรูปแบบและเนื้อหาการจัดการศึกษาที่ตรงตามความสนใจสอดคล้องกับสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของชุมชน มีการนำเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาและทุนในชุมชนมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ มีการร่วมกันจัดกิจกรรมการศึกษากับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบล วัด มัสยิด เป็นต้น แต่จากสภาพการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตลาดกระบัง ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านอาคารสถานที่ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าด้านการบริหารจัดการต้องปรับทิศทางการทำงานและนโยบายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ภารกิจจึงมีความหลากหลาย นอกจากจะต้องจัดกิจกรรมตามแผนงาน โครงการ และนโยบายแล้ว การจัดการศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการจัดการศึกษาพิเศษตามโครงการอื่น ๆ อีกมาก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัย แม้ว่าสถานศึกษาจะมีความพยายามในการฝึกอบรมครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่ครูและนักเรียนยังคุ้นเคยกับการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง ทำให้เกิดปัญหาทั้งจากครูผู้สอนและนักเรียน ปัญหาในเรื่องสื่ออุปกรณ์ที่ยังไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษาตลอดจนปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับนักศึกษา เช่น การรับสมัคร การขึ้นทะเบียนและลงทะเบียน การกำหนดปฏิทินการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน และอื่น ๆ ซึ่งมีปัญหาด้านบุคลากรที่ขาดความรู้ความชำนาญ และขาดแคลนบุคลากร รวมทั้งเกิดปัญหาจากตัวผู้เรียนเองที่ไม่มีเวลาหรือขาดความเข้าใจในการติดต่อประสานงานกับสถานศึกษา ด้านอาคารสถานที่ ยังขาดความพร้อมเรื่องสถานที่เรียนที่ต้องอาศัย วัด มัสยิด หรือที่ทำการของชุมชน ซึ่งไม่เป็นเอกเทศในการบริหารจัดการจึงทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนและการประสานงานกับหน่วยงานอื่นไม่ดีเท่าที่ควร จากปัญหาดังกล่าวนี้ทำให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเขตลาดกระบังยังไม่มีสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

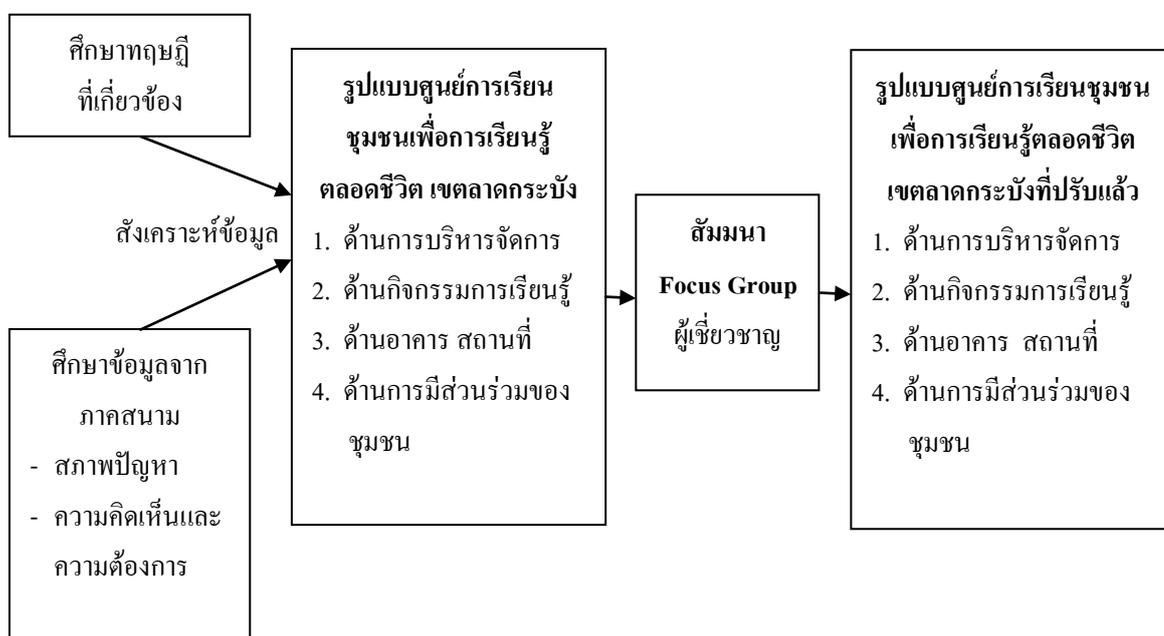
จากสภาพการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดังกล่าว หากได้มีการศึกษาสภาพการปฏิบัติและปัญหาการดำเนินงาน ความคิดเห็นหรือความต้องการของผู้รับบริการ บุคลากรการศึกษาและบุคลากรในเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตลาดกระบัง ต่อการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเขตลาดกระบัง จะได้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตอบสนองความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตลาดกระบังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะส่งผลให้ผู้รับบริการในชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาบุคคลชุมชน และประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตลาดกระบัง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาคารสถานที่ การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นหรือความต้องการของผู้รับบริการ บุคลากรการศึกษานอกโรงเรียน และบุคลากรในเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนในเขตลาดกระบัง ต่อรูปแบบการดำเนินงานการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเขตลาดกระบัง

2.3 เพื่อพัฒนาและเสนอรูปแบบ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเขตลาดกระบัง

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษา รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เขตลาดกระบัง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตลาดกระบัง มี 13 ศูนย์การเรียนรู้

3.2 ขอบเขตเนื้อหา รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านอาคารสถานที่ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 1,290 คน ประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม ดังนี้

3.1.1 บุคลากรการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

กรุงเทพมหานคร 4 ประกอบด้วย ผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต 3 คน ข้าราชการครูการศึกษานอกโรงเรียน 2 คน ครูอาสาสมัครศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตลาดกระบัง 2 คน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตลาดกระบัง 13 คน รวม 20 คน

3.1.2 บุคลากรในเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนในเขตลาดกระบัง

ประกอบด้วย ประธานกรรมการศรช. 11 คน กรรมการศรช. 47 คน ศิษย์เก่าศน.12 คนรวม 70 คน

3.1.3 ผู้รับบริการ ที่มารับบริการการศึกษานอกโรงเรียนจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ในเขตลาดกระบัง ประกอบด้วย นักศึกษา 1,024 คน ประชาชนทั่วไป 176 คน รวม 1,200 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) หมายถึง สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็น แหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้น กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิด สังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง

4.2 การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4.3 การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัด และระยะเวลาเรียนหรือ ฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามสภาพความต้องการและศักยภาพ ในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น มีวิธีการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทาง การศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

4.4 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของ บุคคล ซึ่งบุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ได้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

4.5 รูปแบบ หมายถึง แบบจำลอง ภาพความคิดของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่อเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง หรือองค์ประกอบซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินงาน แต่ในที่นี้หมายถึงแนวทางการ ดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้ทราบความคิดเห็นของบุคลากรการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 4 บุคลากรในเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนใน เขตลาดกระบัง และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษา ตลอดชีวิต และความต้องการของผู้รับบริการ ประชาชน ต่อรูปแบบการดำเนินงานการจัดการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเขตลาดกระบัง

5.2 ได้รู้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในเขตลาดกระบัง ที่ เหมาะสมกับบริบทของเขตลาดกระบัง

5.3 รูปแบบที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางให้กับศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนเขตพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกัน